

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2015/2

Jánoshalmi kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2014.

Husz Ildikó

MTA TK
Budapest
2015

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Husz Ildikó

Szerkesztette: Fekete Attila

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összefoglaló.....	4
1. A helyzetfelmérés módszerei	8
1.1. A vizsgálati minta	8
1.2. A kutatás kérdőíve	10
2. Demográfiai jellemzők	12
3. Foglalkoztatottság	14
4. Anyagi helyzet.....	17
4.1. A gyermekszegénység mértéke az objektív mérőszámok alapján	17
4.2. Az anyagi helyzet szubjektív megítélése	18
4.3. A családok anyagi deprivációja.....	19
5. Lakáshelyzet	26
6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás	29
6.1. Otthoni nevelési környezet	29
6.2. Bölcsőde, Biztos Kezdet gyerekház	31
6.3. Óvoda	31
6.4. Iskola	34
7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége	43
8. Egészség	47
9. A településsel kapcsolatos vélemények	51
10. A gyermekszegénység elleni program ismertsége	53
MELLÉKLET	54

Összefoglaló

Jelen tanulmány a jánoshalmi kistérségben a TÁMOP-5.2.3 gyerekesély program keretében 2014 nyarán történt kérdőíves felmérés eredményeit ismerteti. Célja, hogy bemutassa a térség gyermekes családjainak helyzetét a gyerekesély programban résztvevő 23 kistérség (a továbbiakban LHH23) viszonylatában.

A kistérség demográfiai profilja továbbra is előregedő tendenciát mutat.

A demográfiai öregedés elsősorban az időskorúak magas arányában, másodsorban a fiatalabb gyerek-generációk csökkenő számában mutatkozik meg. A gyerekek etnikai összetétele nagyjából az országos átlagnak megfelelő. A jövőben jelentős elmozdulás nem várható a roma és nem roma származású gyerekek belső arányában, ellentétben az LHH23 térségekkel, ahol az összetétel a roma gyerekek javára tolódik el.

A magas szegénységi kockázatot jelentő háztartástípusok előfordulása a kistérségben alacsonyabb az országos átlagnál, a mintában az egyszülős háztartások aránya csak 12%, a három- és többgyermekeseké pedig 9% volt.

A kistérség egyik komoly problémája a jelentős arányú munkanélküliség.

A kistérség foglalkoztatottsági mutatói mind az aktivitás szintjében, mind az egyes aktivitási csoportok egymáshoz viszonyított arányában valamivel kedvezőtlenebbek, mint az országos adatok, azonban jobbak, mint az LHH23 térségek hasonló adatai. Míg ez utóbbiakban 24% az olyan gyermekes családok aránya, ahol egyetlen foglalkoztatott sincs (még közmunkás sem), addig ez az arány a jánoshalmi kistérségben „csak” 16%.

A családok szegénységi kockázatát növeli az alacsony iskolázottsági szint is.

A kistérség iskolázottsági helyzete abban az értelemben jobb az országos átlagnál, hogy kisebb az általános iskolát befejezni sem tudó, munkaerő-piaci szempontból esélytelenek aránya. Az érettségi megszerzése szempontjából azonban kedvezőtlenebb a helyzet, országosan ugyanis minden második felnőtt rendelkezik érettségivel, szemben a kistérségi 38%-os értékkel. Ugyanakkor a szülőknek a gyermekeik későbbi iskolai végzettségével kapcsolatos elvárásai meglehetősen magasak.

Az országos átlaghoz képest alacsony a gyermekes családok jövedelme, s ennek következtében a gyermekek közel fele szegénységben él.

A gyermekes családok átlagjövedelme az országos értéknek csak alig több, mint háromnegyede. A gyermekszegénység mértéke meglehetősen magas, 41%; ez jóval nagyobb, mint az országos átlag, de lényegesen alacsonyabb, mint a gyerekesély programban szereplő legtöbb kistérségé. Ezen belül jelentős etnikai különbségek figyelhetők meg, a roma gyerekek kétharmada szegénynek mondható.

Minden ötödik családnak gondot okoz a rezsi kifizetése és váratlan kiadásokra is kevesen vannak felkészülve, azonban a súlyos anyagi nélkülözés csak a háztartások kis hányadára jellemző.

A gyermekes háztartások lakásminősége elmarad az országos átlagtól.

A kistérségben élő gyermekes családok lakáshelyzete a komfortosság tekintetében kicsit kedvezőtlenebb az országos átlagnál, a gyerekesély programban résztvevő többi kistérséghez viszonyítva viszont igen kedvezőnek mondható. Ha azonban a komfortosságot, a fizikai állapotot és a lakókörnyezet biztonságát együttesen nézzük, akkor a kistérségben élő gyerekek közül minden második a fejlődése szempontjából nem ideális lakóhelyen lakik. A nem megfelelő lakhatási körülmények elsősorban a szegény családokra jellemzők.

A szegény családok gyerekei a fejlődésükhöz szükséges nevelési környezet tekintetében is hátrányban vannak.

A szegény családokban a gyerekek több mint egyharmadának nem olvasnak esti mesét, sok családban nincs megfelelő gyermekkönyv, játék. Jövedelmi helyzettől függetlenül a gyerekek többsége nem jár a családdal múzeumba, színházba, koncertre, a legfőbb közös szabadidős tevékenység a TV nézés.

Pozitívum, hogy a kistérségben a gyerekek túlnyomó része már eddig is korán, három éves kora körül elkezdte az óvodát.

Bölcsődébe, Biztos Kezdet Gyerekházba csak igen kevesen járnak, azonban óvodába a legtöbb gyereket már három éves korába beíratják. A késői óvodakezdés sem a szegény, sem a nem szegény családokra nem jellemző. Ebben minden bizonnyal közrejátszik az is, hogy a kistérség óvodáival – azok felszereltségével és pedagógusaival – a szülők összességében nagyon elégedettek.

A szegény gyerekek rosszabb iskolai teljesítményt mutatnak.

A felmérés alapján a jánoshalmi kistérségben élő gyerekek valamivel később mennek iskolába, mint a gyerekesély programban részt vevő többi kistérségben. Az iskolakezdés életkorában nincs szignifikáns különbség a szegény és nem szegény gyermekek között. Az iskolai kudarcok előfordulása azonban a szegény gyerekek körében sokkal gyakoribb: az évismétlések aránya többszöröse a jobb körülmények között élőkének, és a kisegítő osztályba járók aránya is lényegesen magasabb.

A szülők többsége pozitívan értékeli az iskolákat, de komoly problémának látják az iskolai erőszakot.

Összességében a szülők a tárgyi feltételekkel valamivel elégedettebbek, mint a személyi feltételekkel. Komolyabb kifogás elsősorban a gyerekösszetétellel, a gyerekek

viselkedésével kapcsolatban merül fel, a szülők fele látja problematikusnak az iskolákban jelenlévő erőszakot.

A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége terén a kistérség helyzete jónak mondható.

Nem csak azért, mert a deprivációs értékek lényegesen jobbak, mint az LHH23 kistérségek átlaga, de abból a szempontból is, hogy a legtöbb mutatóban nincs nagy különbség a nem szegény és a szegény családokban felnövő gyerekek között. A legnagyobb eltérés a fizetett különórák és a fizetős iskolai kirándulások és programok terén van, ezekhez a szegény családok gyerekei lényegesen kisebb arányban férnek hozzá, mint a jobb anyagi helyzetben lévők.

A gyerekek egészségi állapotában a társadalmi különbségek a születéstől fogva megfigyelhetők.

Míg a nem szegény gyermekek 8%-a született alacsony súllyal, addig ez a hátrányos helyzetű gyermekeknél 24%, ami az országos érték több mint kétszerese. Felmérésünk szerint a kistérségben a tartós egészségügyi problémák aránya is valamivel magasabb az országos átlagnál.

A helyi gyerekszegénység elleni program ismertsége kedvezőnek mondható.

A kérdezettek 42%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos gyerekszegénység elleni programban. Azok közül, akik hallottak már a programról, viszonylag sokan részt is vesznek benne.

1. A helyzetfelmérés módszerei

Az adatfelvétel a jánoshalmi kistérség megbízásából, a TÁMOP 5.2.3-A-11/1-2011-0004 „Együtt Egymásért - Integrált térségi programok, a gyerekek és családjaik felzárkózási esélyének növelésére” elnevezésű pályázat keretében, 2014. augusztus 24-31 között készült a kistérségben élő gyermeces családok reprezentatív mintáján. A kérdezést a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Alkalmazott Társadalomismereti Tanszékének oktatói és hallgatói végezték. A felmérésben a kistérség mind a négy települése – Borota, Jánoshalma, Kéleshalom és Mélykút – szerepelt.

1.1. A vizsgálati minta

A kérdőívezés céljára először a járási népesség-nyilvántartás¹ 2014. évi adataiból gyerekszám szerinti rétegzett valószínűségi mintát készítettünk. Mivel a kistérség mindössze 4 településből – és kiterjedt tanyavilágból – áll, a felmérésbe mindkét város (Jánoshalma, Mélykút) és mindkét község (Borota, Kéleshalom) bekerült.

Mivel a gyermeces háztartások nagy része a városokban él, a mintaválasztás során a városok esetében 15%-os, a községeknél 35%-os merítéssel számoltunk annak érdekében, hogy elemezhető elemszámú almintákat kaphassunk.

A lekérdezés során a hallgatók mintegy 400 háztartást kerestek fel, de a válaszmegtagadások magas aránya miatt végül ezeknek csak nagyjából felénél sikerült a

¹Itt jegyezzük meg, hogy a járási népesség-nyilvántartás a tavalyi hasonló felvételhez képest 111-el több gyermeces háztartásról szolgáltatott adatot, amely egy év alatt valószínűtlenül nagy, 7%-os emelkedést jelentene a háztartások számában. E mögött feltehetően nem demográfiai folyamatok, hanem a nyilvántartás sajátosságai állnak.

kérdőívet kitölteni. Az ebből adódó kisebb mintabeli torzulásokat utólag súlyozással korrigáltuk. (Az elemszámokat az 1. tábla mutatja be.)

A kistérségben 2013. nyarán történt már egy hasonló módszerrel, azonos kérdőívvel készült felmérés. A helyi gyerekesély programot finanszírozó TÁMOP-5.2.3 pályázat a kötelező tevékenységek között előírta ennek a vizsgálatnak a program utolsó harmadában való megismétlését. Mivel a két felvétel között igen rövid idő telt el, továbbá a mintaelemszám is meglehetősen kicsi, ezért az adatok összevetéséből időbeli tendenciákat nem igazán lehet megállapítani. Jelen kutatási jelentésnek ezért nem is ez a célja, hanem az, hogy bemutassuk a jánoshalmi kistérség gyermekes családjainak helyzetét a gyerekesély programban résztvevő 23 térség (LHH23 kistérség) viszonylatában. 2013 tavasza és 2014 tavasza között ugyanis a TÁMOP-5.2.3. program keretében minden kistérségben lezajlott egy-egy, a jánoshalmiéhoz hasonló felmérés, amelyek összegző adatai mostanra rendelkezésre állnak. Az előző évi felmérés eredményeihez képest tanulmányunk további újdonsága, hogy az adatokat jövedelmi helyzet szerinti bontásban is közöljük, kihangsúlyozva ezzel is a szegénységnek a gyerekesélyeket meghatározó szerepét.

Jelen tanulmányban csak ott utalunk az előző évi adatokra, ahol ahhoz képest érdemi elmozdulás történt.

1. tábla: A jánoshalmi kistérség vizsgált településeiben élő gyermeket tartó háztartások száma összesen és a súlyozott vizsgálati mintában (db)

település	gyermek háztartások							
	populáció				minta			
	egy	kettő	három és több gyermek	összesen	egy	kettő	három és több gyermek	összesen
Borota	74	40	14	128	9	5	2	16
Jánoshalma	588	266	154	1008	68	31	18	117
Kéleshalom	35	12	12	59	4	2	2	8
Mélykút	321	136	75	532	37	16	9	62
összesen	1018	454	255	1727	118	54	31	203

Forrás: Járási népesség-nyilvántartás, 2014

1.2. A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során – a 2013-as felvételhez hasonlóan – a mintába került családok körében először egy Háztartás kérdőív alapján gyűjtöttünk információkat a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyairól, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, fizikai és mentális egészségi állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermegről külön kérdőívet vettünk fel (Gyermek kérdőív), melynek célja volt feltérképezni a családban élő összes gyermeknél a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, számítógép- és internethasználat, gyermekbetegségek előfordulása, gyermek-szükségletek kielégítettsége, gyermek-szülő

kapcsolatának jellege. A kétfajta kérdőív megegyezett a 2013. évi hasonló kutatás kérdőíveivel. (A felmérésben használt kérdőíveket az 1. számú mellékletben adjuk közre.)

Ahol mód volt rá, ott a felmérés eredményeit országos adatokkal is összevetettük. Az országos referencia értékek egy része a 2011-es Népszámlálás adataiból, másik része pedig a TÁRKI 2012-es országos reprezentatív felméréséből származik (TÁRKI Háztartásmonitor 2012). Az adatok forrását mindenhol külön közöljük; a hivatkozás nélküli adatok a jelen helyzet-, igény- és szükségletfelmérés alapját képező, 2014-es kérdőíves felvételtől származnak.

2. Demográfiai jellemzők

Már a 2013. évi felmérés összefoglalójában is szerepelt, hogy a kistérség gyermekeinek életkori eloszlása az országos átlagnál „idősebb”, azaz az iskoláskor előtti korosztályok aránya kisebb, a 6-17 éveseké pedig nagyobb, mint az országos átlag. Ezek az adatok az átlagosnál erősebben csökkenő gyermekvállalási kedvet jeleznek. A kedvezőtlen demográfiai tendencia a kistérségben továbbra is megfigyelhető: a 0-2 évesek aránya a 2011. évi népszámlálás idején 12,8% volt, míg 2012-ben ez az arány már csak 12,5%², mintánkban pedig 12,3% volt. A kistérség előregedő demográfiai profilját azonban csak másodsorban határozza meg a csökkenő gyerekszám, ennél jelentősebb hatást gyakorol erre az időskorúak magas aránya (míg a 2011. évi népszámlálás idején országosan 100 aktívkorúra 38 időskorú jutott, addig a jánoshalmi kistérségben ez az érték 47 volt).³

A gyerekek etnikai összetétele nagyjából az országos átlagnak megfelelő. Országosan a roma származású gyermekek aránya 11% körül mozog, a jánoshalmi kistérségben ugyanez az érték a tavalyi felmérésben 13%, 2014-ben valamivel nagyobb, 17% volt. A felmérés során azokat tekintettük romáknak, akik – ill. akik szülei – annak vallották magukat, tehát a népszámláláshoz hasonlóan a mi adataink is önbevalláson alapultak.

A jövőben jelentősebb elmozdulás nem várható a roma és nem roma származású gyerekek belső arányában. Bár a roma gyerekek aránya a legidősebbek körében valamivel alacsonyabb (11%), de a többi életkori csoportban stabilan 19% körül alakul, azaz – a legtöbb LHH23 kistérséggel ellentétben – nem látható etnikai eltolódás a fiatalabbak körében. (2. tábla).

² TEIR 2012

³ Népszámlálás 2011

2. tábla: A 0-17 éves gyermekek megoszlása a mintában etnicitás és korcsoport szerint, %

korcsoport	kistérség		roma gyerekek aránya az LHH23 kistérségekben
	nem roma	roma	
0 - 2	81,0	19,0	47,3
3 - 5	80,8	19,2	41,6
6 - 13	80,5	19,5	38,5
14 - 17	89,2	10,8	33,7
kistérség összesen	82,7	17,3	38,8
országos*	88,7	11,3	

* Forrás: TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A kistérség négy települése közül a roma gyerekek aránya Jánoshalmán a legmagasabb (22%), míg Mélykúton ez az arány 13%. A községekben a megkérdezettek közül senki nem vallotta magát romának.

A magas szegénységi kockázatot jelentő háztartástípusok előfordulása a kistérségben alacsonyabb az országos átlagnál, a mintában az egyszülős háztartások aránya csak 12%, a három- és többgyermekeseké pedig 9% volt. (3. tábla) Ezekben a háztartástípusokban a romák aránya lényegesen felülreprezentált: a roma háztartások ötöde (a nem roma háztartások tizede) egyszülős, a többgyermekesek aránya pedig 18% (a nem romáknál 7%).

3. tábla: A magas szegénységi kockázatú háztartástípusok a mintában (%)

	országos ⁴	kistérség
egy szülő gyermekkel típusú háztartások	22	12,0
három- és többgyermekes háztartások	14,2	8,9

⁴ TÁRKI Háztartásmonitor 2012

3. Foglalkoztatottság

A kistérségben a foglalkoztatottság szintje valamivel alacsonyabb az országos átlagnál, azonban az LHH23 kistérségek többségénél kedvezőbbnek mondható. A 2011. évi népszámlálás idején a 15 éven felüli népességben a foglalkoztatottak aránya 31% volt, ami 8%-kal maradt el az országotól. (4. tábla)

4. tábla: A kistérség foglalkoztatási mutatói 2011-ben* (%)

	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktív kereső	Eltartott	Összesen
Kistérség	31,3	7,2	36,3	25,2	100
Országos	39,7	5,7	29,7	24,9	100

*a 15 éves és idősebb népesség körében

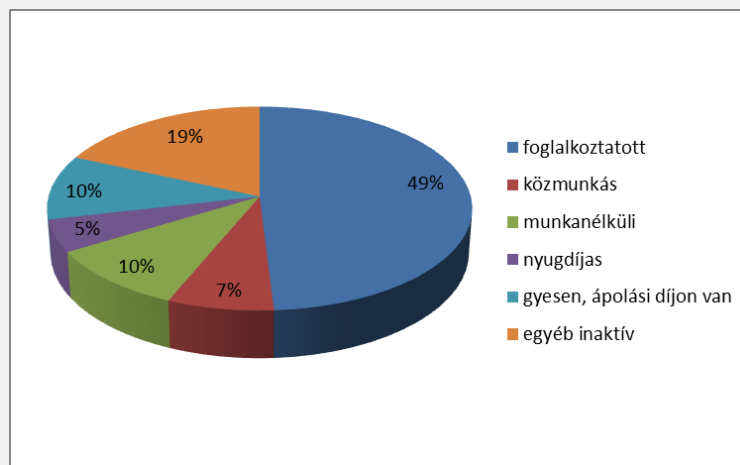
Forrás: KSH Népszámlálás 2011

Ha csak a gyermeces családokat nézzük, az azokban élő aktív korúak (16-62 évesek) 49%-a foglalkoztatott, ide számítva az alkalmazottakat, a vállalkozókat és az alkalmi munkavállalókat is (1. ábra). Ez az arány 3%-kal alacsonyabb, mint amit a tavalyi felmérésben mértünk, a közmunkások aránya viszont 2%-kal magasabb. A munkanélküliek aránya felmérésünk idején 10% volt, ami kicsit alacsonyabb a tavalyi értéknél. Összességében a tavalyi évhez képest a gazdaságilag aktívak aránya kicsit csökkent, az inaktívaké ugyanennyivel nőtt, de a mérések hibahatárait is figyelembe véve ez nem tekinthető lényeges változásnak. Továbbra is azt állapíthatjuk meg, hogy a kistérség mutatói mind az aktivitás szintjében, mind az egyes aktivitási csoportok egymáshoz viszonyított arányában valamivel kedvezőtlenebbek, mint az országos adatok, azonban jobbak, mint az LHH23 térségek hasonló mutatói. Ez utóbbit jelzi az is, hogy míg az olyan gyermeces családok aránya, ahol egyetlen foglalkoztatott

sincs (még közmunkás sem), a gyerekesély programban résztvevő 23 kistérség átlagában 24%, addig ez az arány a jánoshalmi kistérségben „csak” 16%.

A foglalkoztatottak négyötöde alkalmazottként dolgozik, 12%-uk önálló, vállalkozó, és csak 8% mondta azt, hogy alkalmi munkából él. Korábbi kutatásokból tudjuk, hogy az idény- és alkalmi munka elterjedtsége ennél sokkal gyakoribb, de mivel legtöbbször ezt a szürke- vagy feketegazdaság keretében végzik, felmérésünkben tényleges arányuknak csak egy része jelenik meg.

1. ábra: A gyermeket nevelő családokban élő aktív korúak (16-62 évesek) gazdasági aktivitása a kistérségben (%) N=469

Országosan az alacsony foglalkoztatottság több tényező együttesével magyarázható. A munkaerő-kereslet oldaláról elsősorban az elérhető munkalehetőségek hiánya, a munkaerő-kínálat szempontjából viszont a lakosság nem megfelelő iskolázottsága, illetve képzettsége jelenti a fő gondot. A kistérségben élő gyermeket nevelő családokban a felnőttek egynegyede legfeljebb 8 általános végzettségű, míg az érettségizettek aránya 38%, ezen belül a felsőfokú végzettségűeké 10%. (5. tábla) Összességében elmondható, hogy a kistérség iskolázottsági helyzete abban az értelemben jobb az országos átlagnál, hogy itt kisebb az általános iskolát befejezni sem tudó, munkaerő-piaci szempontból esélytelenek aránya. Az érettségi megszerzése szempontjából azonban kedvezőtlenebb a

helyzet, országosan ugyanis minden második felnőtt rendelkezik érettségivel, szemben a kistérségi 38%-os értékkel.

5. tábla: A gyermekes családokban élő felnőttek legmagasabb iskolai végzettsége a jánoshalmi kistérségben (%) N=445

	%
kevesebb, mint 8 általános	3,3
8 általános	21,9
szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	36,6
érettségi	28,1
felsőfok	10,1
összesen	100,0

4. Anyagi helyzet

A gyermekes családok szegénysége megragadható mind objektív, mind szubjektív mutatókkal. A Háztartás kérdőívben mindkettőt mértük. Az objektív mutatókkal elsősorban azt térképeztük fel, hogy milyen a családok jövedelmi helyzete, valamint milyen kiadásokra van elegendő pénzük és melyek azok a szükségletek, amelyek anyagi okból háttérbe szorulnak. A szubjektív mutatók arról árulkodnak, hogy miként vélekednek a megkérdezettek saját helyzetükről.

4.1. A gyermekszegénység mértéke az objektív mérőszámok alapján

A gyermekes családok egy főre jutó havi nettó átlagjövedelme a legfrissebb KSH adatok szerint országosan 66 100 Ft.⁵ A jánoshalmi kistérség adatai ennél lényegesen kedvezőtlenebbek: felmérésünk alapján ez az összeg 51 100 Ft, ami az országosénak csak 77%-a. A jövedelmek még akkor is viszonylag alacsonyak, ha figyelembe vesszük, hogy a kérdőíves felvételekben a megkérdezettek gyakran kisebb összegeket vallanak be, mint ami a tényleges helyzet.

A szegénység⁶ mértéke a kedvezőtlen jövedelmi helyzetnek megfelelően lényegesen magasabb, mint az országos átlag. Jövedelmi szegénynek a családok 38%-a tekinthető; ilyen háztartásokban lakik a gyerekek 41%-a. Ez utóbbi mutató, azaz a gyermekszegénység mértéke meglehetősen magas, tekintve, hogy országosan ez az érték 25%⁷, azonban jóval alacsonyabb a gyerekesély programban résztvevő kistérségek 58%-

⁵ A háztartások életszínvonala. KSH 2014. november

⁶ Szegénynek hívjuk azokat, akik az OECD2 skála szerint számított ekvivalens háztartásjövedelem mediánjának 60%-ánál (az ún. szegénységi küszöbnél) alacsonyabb jövedelemből élnek. A legfrissebb adatok szerint 2013-ban a szegénységi küszöb havi 67 750 Ft volt.

⁷ A háztartások életszínvonala. KSH 2014. november

os átlagánál. (6. tábla) Ha azonban a tavalyi hasonló felmérés adataihoz viszonyítunk, akkor csökkenést tapasztalunk a jánoshalmi kistérség gyerekszegénységének mértékében: ez az arány ugyanis tavaly 15%-kal volt magasabb, mint ez évben. A csökkenés elsősorban annak tulajdonítható, hogy az ez évi mintába kerülő háztartásoknál a (bevallott) munkajövedelem átlagosan magasabb volt, mint a tavalyi felmérés háztartásainál. Mint látni fogjuk, a minta azon sajátossága, hogy az azonos módszertan ellenére ez évben átlagosan valamivel jobb anyagi helyzetű családokhoz sikerült eljutni, más tényezőkben is megmutatkozik (anyagi depriváció alacsonyabb szintje, jobb lakáskörülmények, jobb egészségi állapot stb.).

A gyerekszegénység mértékében igen jelentős etnikai különbségek figyelhetők meg: a nem roma háztartások gyerekeinek 36%-a mondható szegénynek, míg a romák körében ez az arány 66%.

6. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban országosan és a jánoshalmi kistérségben (%)

	országos*	LHH23	kistérség		
	2014	2013-14	nem roma	roma	együtt
medián 60%-a alatt (OECD2)	24,6	57,5	36,1	66,1	41,3

* Forrás: A háztartások életszínvonala. KSH 2014. november. Az adat referencia-éve 2013.

4.2. Az anyagi helyzet szubjektív megítélése

A szegénység szubjektív megítélése nem teljesen egyezik meg a családok tényleges anyagi helyzetével. A jövedelmi szegény háztartásoknak valamivel több, mint négyötöde tartja magát szegénynek, a nem szegényeknek viszont csak kevesebb, mint fele (48%) gondolja maga is úgy, hogy nem szegény. Különösen azok érzik szegényebbnek magukat,

mint amit a jövedelmük indokol, akiknek az elmúlt három évben romlott az anyagi helyzetük. Az, hogy anyagi gondok nélkül éljen, csak a családok 4%-ának adatik meg, míg 12%-át a hónapról hónapra élés vagy éppen a nélkülözés jellemzi (összehasonlításképpen: a gyerekesély program 23 kistérségének átlaga ezekre a mutatókra rendre 3, ill. 28%). Pozitívum ugyanakkor, hogy a megkérdezettek fele úgy értékelte, hogy beosztással, de kijön a jövedelméből. Az anyagi helyzet szubjektív megítéléséről országos adatokkal csak 2012-re vonatkozóan rendelkezünk, ehhez képest a jánoshalmi kistérség lakói lényegesen pozitívabbnak látják a saját helyzetüket. (7. tábla)

7. tábla: Hogy érzi, Önök anyagilag...? (%), N = 194

	országos* 2012	kistérség		
		nem szegény	szegény	együtt
...gondok nélkül élnek	2	6	1	4
...beosztással jól kijönnek	23	57	38	50
...éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből	40	28	45	34
...hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	26	8	11	9
...nélkülözések között élnek	9	1	5	3
Összesen (%)	100	100	100	100

* Forrás: TÁRKI Háztartásmonitor 2012

4.3. A családok anyagi deprivációja

A gyermekes családokat meglehetősen sebezhetővé teszi a megtakarítások hiánya. Arra, hogy egy nagyobb összegű (60 ezer forintos) váratlan kiadást fedezni tudjon, csak a háztartások kevesebb, mint fele képes. Ez az arány a szegény családokban csak 17%, de a jobb anyagi körülmények között élőknek is csak 58%-ának nem okozna gondot egy

ilyen összegű váratlan kiadás. Hozzá kell tenni, hogy ez nem térségspecifikus jelenség, sőt 2012-ben az ország lakosságának 74%-a nyilatkozott úgy, hogy nem tudna egy váratlan kiadást fedezni.⁸

A háztartások labilis anyagi helyzetét jelzi, ha magas a fizetési nehézségekkel küzdők aránya. A jánoshalmi kistérség gyermekes háztartásainak helyzete ebből a szempontból is viszonylag kedvezőnek mondható. A családok valamivel több, mint egyötödének van ugyan valamilyen rezsiköltség- vagy hiteltörlesztés-elmaradása, de ez a gyerekesély programban szereplő kistérségek átlagához képest (39%) lényegesen jobb arány. A fizetési nehézségek nem csak a szegény háztartásokra jellemzők, de a valamivel jobb anyagi helyzetben lévőkre is; a két csoport értékei között nem túl nagy a különbség. (8. tábla)

8. tábla: A jánoshalmi kistérség gyermekes családjainak fizetési nehézségei a szegény és nem szegény családok százalékában, N=197

Van-e elmaradásuk az alábbi költségek terén?	nem szegény	szegény	összesen
villanyszámla	8	10	8
víz-, csatornaszámla	4	12	7
gázszámla ⁹	7	4	6
bérleti díj, közös költség	0	1	1
egyéb rezsiköltség	5	4	5
hiteltörlesztés	7	8	7

⁸ KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laeken-i indikátorok), 2012. Statisztikai Tükör 2013/66

⁹ A gázszámla-elmaradás azért alacsonyabb a szegény családok körében, mert ebben a csoportban viszonylag magas azok aránya, akik nem rendelkeznek vezetékes gázzal.

A gyermekes családok szegénységének mértéke a különböző típusú szükségletek kielégítetlenségében is megragadható. Vizsgálatunk során nemcsak a közüzemi számlák kiegyenlítésére fókuszáltunk, hanem más fontos mutatót is mértünk.

Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezett családok nagy részének elsősorban a rezsikifizetése okoz gondot: minden ötödik család esetében erre időnként nem jut elegendő pénz (2. ábra). A társasággal, családdal való szórakozásra szintén a háztartások egyötödének nincs elég anyagi erőforrása. A többi szükséglet kielégítettsége viszonylag jónak mondható: 7-9 % között van a szükséges élelmiszerre, közlekedésre, gyógyszerekre, valamint a gyerekek iskolai vagy óvodai költségeire elég pénzt fordítani nem tudók aránya. Az orvosi költségeket a háztartások 4%-a nem mindig tudja kigazdálkodni.

2. ábra: A háztartások néhány alapvető szükségletének kielégítetlensége (%), N=201

A tartozások esetenként a közművekről való lekapcsolást vonják maguk után: az elmúlt három évben a családok 5%-ával fordult már elő, hogy kikapcsolták náluk az áramot,

3%-uknál a gázt, 4%-uknál a vizet. A súlyos anyagi gondok tehát a családoknak viszonylag kis hányadát jellemzik (összehasonlításképpen: a gyerekesély program 23 kistérségében ezek az arányok rendre 13%, 5% és 6%).

Amint az már korábban szerepelt, a háztartások 7%-ának van lakás- vagy áruhitel-tartozása. Hogy ebből milyen részarányt tesznek ki a lakáshitelek, nem tudjuk, mindenesetre az ilyen tartozással rendelkezők közel fele érezte úgy, hogy emiatt jelenlegi lakását akár el is veszítheti.

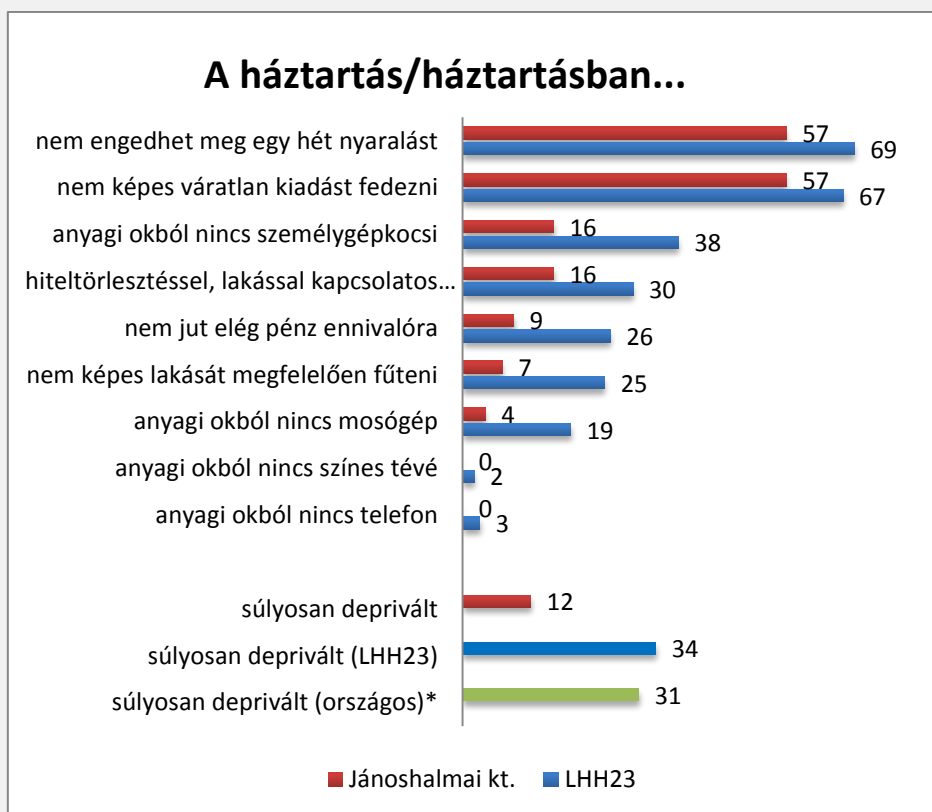
Tartós fogyasztási cikkekkel a háztartások túlnyomó többsége rendelkezik. A leginkább a személygépkocsi az, amit anyagi okok miatt nem mindenki engedhet meg magának.

A depriváció mértékét egy kompozit mutatóval, az ún. anyagi deprivációs indexszel is szokás mérni, amely 9 kérdéssel vizsgálja a kirekesztettséget. Depriváltak azokat a háztartásokat nevezzük, amelyek a 9 tételből legalább hárommal, súlyosan depriváltak pedig azokat, akik legalább négy tétellel nem rendelkeznek. Az így képzett mutató része annak az indikátor-szettnek, amelyet az Európai Unió a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának mérésére dolgozott ki, és amelyet az EU 2020 stratégia megvalósításának monitorozására használnak.

A súlyos anyagi depriváció nagysága a jánoshalmi kistérség gyermekes családjainak körében viszonylag alacsonynak mondható, 12%-os, ami nemcsak az országosnál és a gyerekprogram kistérségeinek (LHH 23) átlagánál lényegesen kedvezőbb, de alig, mindössze 1%-kal marad el az EU átlagától. (3. ábra) Ami az egyes tételeket illeti, a legnagyobb hiány a már említett megtakarítások és a családi nyaralás terén jelentkezik, ezeket a tételeket a háztartások 57%-a nem képes biztosítani (szemben az LHH 23 kistérség 67 ill. 69%-ával). A családok egyhatodának hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátraléka van, ugyanennyien nem engedhetik meg maguknak, hogy személygépkocsit tartsanak fenn – ezek a hiányok a gyerekesély program célterületein ennél kétszer nagyobbak. Még nagyobbak a kistérségek közötti különbségek az élelmiszer- és az energiaszegénység területén, valamint az automata mosógéppel való rendelkezés terén. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy az anyagi depriváció

szempontjából a jánoshalmi kistérség igen előnyös helyzetben van nem csak a többi LHH kistérséghez képest, de országos viszonylatban is.

3. ábra: A gyermekes családok anyagi deprivációja a jánoshalmi kistérségben, a gyerekesély program 23 kistérségében és országosan¹⁰ %

*Forrás: Eurostat <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

A szegénység enyhítésében nagy szerepe lehet a családoknak nyújtott természetbeni juttatásoknak, melyeknek számos formáját kaphatják, igényelhetik az érintettek (9.

¹⁰ Az EUROSTAT által alkalmazott kérdéssor megfogalmazásában kismértékben eltér a felmérésünkben alkalmazottól, tartalmát tekintve azonban ugyanaz. Nagyobb változtatást csak az élelmiszerre vonatkozó kérdésnél végeztünk, ahol eredetileg az szerepelt, hogy a háztartás megengedheti-e magának, hogy legalább kétnaponta húst, húsfélét fogyasszon. Erre a kérdésre egyébként az ország lakosságának 45%-a válaszolt nemmel. (Gábos A. – Szívós P. – Tátrai Annamária: Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós P. – Tóth. I. Gy.[szerk]: Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban. TÁRKI Monitor Jelentések 2012)

tábla). Összességében viszonylag sokan tettek említést valamilyen természetbeni ellátásról. Ezek igénybevétele alapvetően rászorultsági alapon történik, így a szegény¹¹ családok ezeket értelemszerűen magasabb arányban veszik igénybe. Összességében azonban ezeknek a családoknak meglehetősen kis aránya, 13%-a részesült élelmiszer, illetve tüzelő juttatásban, 34% szociális étkeztetésben, 17% közgyógyellátásban. Ugyanakkor a felmérés adatai azt is mutatják, hogy ezek a szolgáltatások nem csak a szegények számára elérhetők, a nem szegény családoknak is 8-17%-a igénybe tudja venni őket. (9. tábla) Miközben tehát a rászoruló családok jelentős része nem fér hozzá ezekhez a juttatásokhoz, addig kisebb arányban a kevésbé rászoruló is részesülnek benne. Ennek részben az az oka, hogy a jogosultság megállapítása általában az egyéni jövedelem, nem pedig a család anyagi helyzete alapján történik, másrészt viszont elképzelhető az is, hogy a juttatások elosztásában a rászorultság mellett egyéb szempontok is közrejátszanak.

A leginkább rászorultsági alapon történő juttatás a – többnyire a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez kötődő – ingyenes tankönyv, ill. ingyenes iskolai, óvodai étkezés. Ezzel a lehetőséggel a szegény családok közel kétharmada tud élni, míg a nem szegényeknél ez az arány 34%. A felmérés alapján meglehetősen alacsony a családsegítő, illetve a gyermekjóléti szolgálat igénybevétele: a szegény családok tizede, a nem szegények 4%-a fordul ezen szervezetekhez segítségért. A különböző egyéb juttatások (pl. szociális földprogram, vagy a „Minden gyerek lakjon jól!” program keretében kisállat vagy vetőmag) előfordulása elhanyagolható mértékű. Megemlítendő az adósságkezelési szolgáltatás, amelyet annak ellenére, hogy a családok 22%-ának van valamilyen rezsi-vagy törlesztőrészlet-elmaradása, csak néhányan tudtak igénybe venni.¹²

¹¹ A továbbiakban szegény családokon a szegénységi küszöb alatt élőket értjük.

¹² A korábbi Kistérségi Helyzetelemzés (ún. „kistérségi tükör”) szerint ilyen szolgáltatás csak Jánoshalmán működik.

9. tábla: A gyermekes háztartásoknak nyújtott természetbeni ellátások az elmúlt 12 hónapban (%), N=197

Milyen természetbeni juttatásban részesült?	nem szegény	szegény	összesen
tankönyv, gyermekintézmény térítési díja	34	64	45
szociális étkeztetés	10	34	19
közgyógyellátás	17	17	17
élelmiszer, tüzelő juttatás	8	13	10
családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálattól	4	11	7
kisállat, vetőmag (földprogram vagy Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	3	4	3
adósságkezelési szolgáltatás	3	1	3
fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	1	1

5. Lakáshelyzet

A kistérségben élő gyermeces családok túlnyomó többsége saját házában, lakásában él, a bérlemények aránya alacsony, mindössze 8%. A lakások többségükben 2-3 szobásak, komfortosságuk az országos átlagnak megfelelő. Az előző, 2013-as felméréshez képest az ez évi mintába valamivel jobb lakásminőségű családok kerültek be: a lakásoknak csak 2% százalékában nincs vezetékes víz, 4%-ában nincs fürdőszoba, 3%-ban nincs vízöblítéses WC. 8%-uk zsúfolt, azaz egy szobára kettőnél több személy jut. A komfortfokozat tekintetében nincs lényeges különbség a nem szegény és a szegény családok között, az eltérés mindössze a lakások méretében mutatkozik. Mivel ez utóbbi csoportban valamivel gyakoribb az, hogy bérlik a lakásukat, házukat, ill. szívességi lakóként laknak ott, ez megmutatkozik ezeknek a lakásoknak a nagyobb zsúfoltságán is. (10. tábla) Összességében a kistérségben élő gyermeces családok lakáshelyzete az országos átlagnál kicsit rosszabb, a gyerekesély programban résztvevő többi kistérséghez viszonyítva viszont igen kedvezőnek mondható: a szubstandard¹³ lakások aránya itt csak 5%-os¹⁴, míg az utóbbiakban átlagosan majdnem minden negyedik lakás nem felel meg a modern kor követelményeinek.

¹³ Az olyan lakásokat nevezzük így, ahol nincs vezetékes víz és/vagy fürdőszoba és/vagy vízöblítéses WC és/vagy konyha.

¹⁴ Substandard lakásokban él kistérség gyerekeinek 7%.

10. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői I.
(az összes lakás %-ában), N = 193

	országos*	kistérség		
		nem szegény	szegény	összesen
bérlakás	7	4	15	8
nincs fürdőszoba	3	3	4	4
nincs vezetékes víz	2	1	3	2
nincs vízöblítéses WC	3	3	4	3
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12	4	15	8
szubstandard lakások	3	4	7	5

* Forrás: TÁRKI Háztartásmonitor 2012

A lakások fizikai állapota kevésbé mutat pozitív képet. A legnagyobb problémát a nedvesség jelenti: a lakások 37%-ában beázik a tető, nedvesek a falak, vagy korhad az ablakkeret, a padlózat; ilyen lakásokban lakik a gyerekek 38%-a. Az sem szerencsés, hogy minden hetedik lakás túl sötét, nincs benne elég fény. A környék állapota szintén nem mindig megfelelő a gyermekek növekedéséhez: a válaszadók egyötöde ítélte a környéket, ill. a szomszédokat zajosnak, 22%-uk pedig azt jelezte, hogy a lakókörnyezetre jellemző az erőszak, a vandalizmus, a bűnözés. A jövedelemszint lényegesen befolyásolja a lakhatási körülményeket, a szegény családok lakhatási helyzete számottevően rosszabb a nem szegény családokénál. (11. tábla)

Ha a fent említett három szempontot – felszereltség, fizikai állapot, lakókörnyezet biztonsága¹⁵ – együttesen nézzük, akkor a kistérségben élő gyerekek 51%-a lakik a fejlődése szempontjából nem ideális lakóhelyen. Szerencsére a lakhatási hátrányok viszonylag kevésbé koncentrálnak: keveseket érint mindhárom negatív tényező, inkább csak egy-egy szempontból tekinthető a gyerekek lakhatási helyzete kedvezőtlennek. A kistérség helyzete ezen a téren is kedvezőbb, mint a gyerekesély

¹⁵ A lakás szubstandard és/vagy nedves és/vagy nem biztonságos lakókörnyezetben van.

programban résztvevő más térségeké: a 23 kistérségben átlagosan a gyerekek 61%-a lakik nem ideális lakókörnyezetben, és az ilyenben élők közel felének lakóhelyére két vagy több negatív tényező is jellemző.

11. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői II.

(az összes lakás %-ában), N = 197

	országos*	kistérség		
		nem szegény	szegény	összesen
nedves lakás	26	33	43	37
bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	n.a.	19	27	22
zajosak a szomszédok vagy az utca	13	18	23	20
túl sötét lakás	9	10	20	14

* Forrás: Eurostat, Statistics on Income and Living Conditions (SILC),
<http://ec.europa.eu/eurostat>

6. Korai szocializáció, nevelés, oktatás

Az első két-három év kulcsfontosságú időszak a gyermek megfelelő fejlődése szempontjából, amelyhez mindenekelőtt gondoskodó, egészséges fizikai és lelki, valamint stimuláló kognitív környezetre van szüksége.

Számos kutatás bizonyítja, hogy a szegény családokban a fenti feltételek nehezebben teljesíthetők, emiatt a gyermek sokszor már az anyaméhben hátránnyal kezdi életét, amely aztán az évek során alig kiegyenlíthető fizikai, pszichés és kognitív fejlődési különbségeket eredményez. Az alábbiakban először a gyermekek otthoni nevelési környezetét mutatjuk be néhány indikátor segítségével, majd azt vizsgáljuk, hogy milyen közeget jelentenek a kistérség egyes oktatási-nevelési intézményei a gyerekek megfelelő fejlődése szempontjából. Végül bemutatjuk, hogy mennyire tudják a családok kielégíteni a gyermekek egyes szükségleteit.

6.1. Otthoni nevelési környezet

Kutatások¹⁶ igazolják, hogy a gyerek későbbi iskolai előmenetele szempontjából lényeges az, hogy kisgyerekkorában a szülők olvasnak-e neki mesét, nézegetnek-e vele képeskönyvet. A családban az írásbeliség mintáinak meglétét a meseolvasás gyakoriságával és a gyerekkönyvek számával mértük. A pszichés és értelmi fejlődés szempontjából oly fontos meseolvasás a szegény családok gyermekeinek¹⁷ több mint egyharmadánál hiányzik, de a jobb anyagi körülmények között élők 11%-ának sem olvasnak a szülők mesét. Sok családban gyermekkönyv sincs: a szegény gyerekek 28%-ának, a nem szegények 10%-ának nincs az életkorának megfelelő könyve. Minden tizedik családban hiányoznak a kültéri, minden huszadikban a beltéri játékok, amelyek

¹⁶ V.ö.: Danis et al. (2011): A koragyermekkori fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II. NCSSZI Gyerekesély projekt.

¹⁷ A mesélésre vonatkozó kérdést csak a 0-9 éves gyerekek szüleinek tettük fel.

pedig fontosak lennének nem csak a gyerekek értelmi, de a testi fejlődése szempontjából is. A gyerekek többsége nem jár a családdal múzeumba, színházba, koncertre, ami minden bizonnyal részben a kulturális intézmények nehéz megközelíthetőségével, részben a magas jegyárakkal lehet összefüggésben. Emellett azonban szerepet játszhat az is, hogy nem minden szülő van tisztában az iskolán kívüli kulturális programok jelentőségével a gyermekek fejlődésében. A családok legfőbb közös szabadidős tevékenysége a TV nézés, ami optimális esetben hozzájárul a gyermek tudásának gazdagításához. Ehhez azonban az kell, hogy a szülők megbeszéljék vele a látottakat. Ez a családok negyedében nem történik meg, így a gyermeknek egyedül kell feldolgoznia a TV-ből érkező, sokszor nem az életkorának megfelelő információtömeget. (12. tábla)

12. tábla: A kistérségben élő gyermekek otthoni nevelési környezete (%)

	nem szegény	szegény	összesen
a gyermeknek van az életkorának megfelelő könyve	90	72	83
szoktak neki otthon mesét olvasni, mondani	89	61	78
a gyermeknek van kültéri játéka	91	90	91
a gyermeknek van beltéri játéka	97	93	95
megbeszéljük vele a TV-ben látottakat	72	70	72
a tavalyi évben volt a családdal kulturális programon	54	23	41

A fenti indikátorok azt mutatják, hogy a szegény gyerekek nem csak a lakhatás terén, de a fejlődésükhöz szükséges nevelési környezet tekintetében is hátrányban vannak. Ezeket a hátrányokat a különböző gyermekintézményeknek kellene lehetőség szerint minél inkább kompenzálni.

6.2. Bölcsőde, Biztos Kezdet Gyerekház

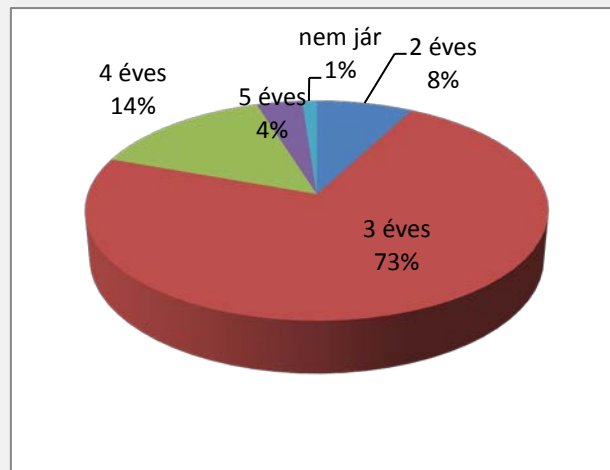
Információnk szerint bölcsőde csak Jánoshalmán működik, családi napközi pedig sehol sem található a kistérségben. Ennek megfelelően a mintában kerülő gyerekek közül kevesen, 11%-nyian járnak vagy jártak bölcsődébe; ez az arány a 0-2 évesek körében mindössze 4%. Ez utóbbi érték töredéke az Európai Unió elvárásnak (33%), de a 2013. évi országos értéknél¹⁸ (14%) is jóval alacsonyabb. A még csak néhány éve működő jánoshalmi és mélykúti Biztos Kezdet Gyerekházakba a mintába eső gyermekeknek 3%-a (a két településen lakó, célcsoportot jelentő 0-5 évesek 13%-a) jár vagy járt korábban. A gyerekek kevesebb, mint fele csak 1-2 hónapig látogatta a gyerekházat, 55%-ukat azonban egy éve vagy még régebb óta, hetente többször is elviszik oda.

6.3. Óvoda

A bölcsődei hozzáféréshez viszonyítva az óvodába járás lehetőségei lényegesen jobbak a kistérségben, hiszen a 3-17 éves korosztályból gyakorlatilag mindenki jár vagy járt óvodába (4. ábra). Azoknak a gyerekeknek az aránya, akik 5 éves korukban vagy annál később kerülnek be az óvodába, mindössze 4%. Azon kevés esetben, amely a késői óvodába kerüléshez kapcsolódik, a férőhelyhiány nem nagyon játszhat szerepet. A megkérdezett szülők közül csupán ketten nyilatkoztak úgy, hogy gyermeküket nem vették fel az óvodába akkor, amikor ők kérték.

¹⁸ Helyzetkép a kisgyermek napközbeni ellátásáról, 2013 – Kötelezettségek, lehetőségek, tények. Statisztikai tükör 2014/82. 2014. augusztus 1. Az adat a bölcsődébe és családi napközibe járó gyerekek együttes arányára vonatkozik.

4. ábra: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között a jánoshalmi kistérségben (%) N=293

Az óvodakezdés időpontját illetően nincs lényeges különbség a szegény és a nem szegény gyerekek között. A leggyakoribb a 3 éves életkor, de az ennél fiatalabb kezdés is viszonylag gyakori (9 ill. 8 %). Nem így van ez a gyerekesély programban résztvevő más kistérségeknél: az LHH23 adatbázis alapján a szegény családok gyerekeinek 70%-a kezdi el 2-3 évesen az óvodát, míg a nem szegényeknél ez az arány lényegesen magasabb, 81%.

A szülők oktatási intézményekről alkotott véleményét mind zárt, mind nyitott kérdésekkel mértük a Gyermek kérdőívben. Az óvodákról alapvetően nagyon jó véleménnyel vannak a szülők. 75-94%-uk nyilatkozott kifejezetten pozitívan az óvoda által biztosított személyi és tárgyi feltételekről (13. tábla). Jánoshalmán egyes szülők részéről negatívumként fogalmazódott meg az óvoda túlszűfolttsága, valamint az, hogy sok az erőszakos, verekedő gyerek; ezek a kritikák a másik három településen csak elvétve jelentek meg. (13. tábla) A szöveges értékelésben a szülők pozitívumként elsősorban az óvónők személyes jó tulajdonságait: kedvességüket, empatikusságukat, közvetlenségüket emelték ki, valamint azt, hogy szeretettel foglalkoznak a gyerekekkel. A negatívumok között itt is elsősorban a túlszűfolttságot említették.

13. tábla: Az óvodákról alkotott vélemény a jánoshalmi kistérségben (%), N=66

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	nagyon jellemző
Jók az óvónők.	0	1	24	75
Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	0	6	19	75
Partnernek tekintik a szülőket.	0	1	12	87
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	3	7	11	79
Jó a gyerekközösség.	0	5	9	86
A gyerek jól fejlődik.	0	6	8	86
Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő.	0	3	3	94
Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	0	1	13	86
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	44	33	17	6
Túlzsúfoltak a csoportok.	61	14	10	15

A szülők véleményét megkérdeztük arról, hogy mennyire jellemző az óvodára az, hogy magas a roma gyerekek aránya. Erre a kérdésre igenlően csak egyes jánoshalmi ill. mélykúti szülők válaszoltak, ők együttesen a válaszadók 37%-át jelentették. Arról is megkérdeztük a véleményüket, hogy melyiket gondolják jobbnak: ha az óvodában a roma és nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak. A válaszok a szülők etnicitása szerint lényegesen különböztek: a nem roma szülőknek csak 54%-a, míg a roma szülők 90%-a voksolt a vegyes csoportok mellett.

6.4. Iskola

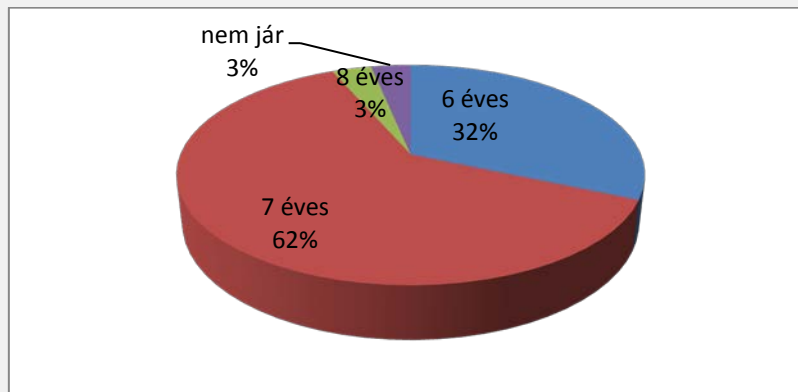
Országosan a gyermekek beiskolázási életkora növekszik, a 7 évesen és később iskolába kerülő gyerekek aránya már 2000-ben is meghaladta a 30%-ot.¹⁹ Nem egyértelmű, hogy a késői iskolakezdés előnyös-e vagy sem a hátrányos helyzetű gyermekek számára. Az ellenzői úgy érvelnek, hogy a tankötelezettség életkorának 16 évre csökkentése miatt ez rontja az általános iskola befejezésének esélyeit. Ugyanakkor az is beigazolódott, hogy az évvesztes, 7 évesen iskolába kerülő gyermekek jobban teljesítenek az országos kompetenciaméréseken, mint 6 éves korban beiskolázott társaik, az előny pedig annál nagyobb, minél alacsonyabb az anya iskolai végzettsége.²⁰

A kistérségben a 7 évesen és később iskolába kerülő gyerekek aránya 68% (5. ábra); összehasonlításként az LHH23 kistérségben ez az arány jóval kisebb, 58%, azaz a jánoshalmi kistérség gyerekei valamivel később mennek iskolába, mint a programban részt vevő többi kistérségé. Az iskolakezdés életkorában nincs szignifikáns különbség a szegény és nem szegény gyermekek között. A késői iskolakezdők jellemzően évvesztesek voltak, illetve kisebb részük a szülők kérésére maradt tovább az óvodában, vagy iskolaéretlennek bizonyult.

¹⁹ Vágó I. (2005): Felfelé terjeszkedő óvodáztatás – stagnáló hozzáférés. *Educatio* 4. sz. 742–761.o.

²⁰ Hámori Sz. – Köllő J.(2011): Kinek használ az évvesztés? *Közgazdasági Szemle* LVIII. évf. február. 133-157.o.

5. ábra: Az iskolakezdés életkora a 6-17 éves gyermekek között a jánoshalmi kistérségben %, N=222

Az iskolai kudarcok előfordulása a szegény gyerekek körében sokkal gyakoribb: az évismétlések aránya (11%) többszöröse a nem szegényekének, ráadásul ez minden harmadik esetben kétszeri-háromszori évismétlést jelent, míg a jobb jövedelmű családok gyermekei közül csak néhányan buktak meg, és ők is csak egyszer. A kisegítő osztályba járók aránya szintén magasabb, 9%, míg a nem szegényeknél ez az arány csak 2%. (14. tábla). Pozitívum viszont, hogy a család jövedelmi helyzete a magántanulóvá válást nem befolyásolja: mindkét jövedelmi csoportban mindössze 1-1 gyerek volt magántanuló. Összehasonlításként: az LHH23 kistérségben a szegény gyerekek körében nagyobb arányban vannak magántanulók (3%), mint a nem szegények között (1%). Ebben a különbségben feltehetően részben nem a szociális helyzet, hanem az etnikai hovatartozás játszik szerepet: a roma tanulóktól – akiknek aránya a szegény gyerekek között felülreprezentált – gyakrabban „szabadulnak meg” ilyen módon az iskolák, mint a nem romáktól.

14. tábla: Iskolai kudarcok előfordulása az iskolás gyermekek között a jánoshalmi kistérségben (%) N=214

	nem szegény	szegény	összesen
Járt-e kiegészítő, felzárkóztató osztályba?	2	9	5
Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?	1	1	1
Ismételt-e évet az általános iskolában?	2	11	6

Az iskoláról alkotott szülői véleményeket az óvodához hasonlóan mind zárt, mind nyitott kérdéssorral megvizsgáltuk. Az óvodákhoz hasonlóan az általános iskolákról is elsősorban pozitívan nyilatkoznak a szülők. Míg azonban az óvodák esetében az érintett szülők több mint háromnegyede nyilatkozott kifejezetten pozitívan az intézmény által biztosított személyi és tárgyi feltételekről, addig az iskolák esetében az ezen a véleményen lévők aránya alacsonyabb: 50-67% (15. tábla). Összességében a tárgyi feltételekkel valamivel elégedettebbek a szülők, mint a személyi feltételekkel. Komolyabb kifogás elsősorban a gyerekösszetétellel, a gyerekek viselkedésével kapcsolatban merül fel, a szülők fele látja problematikusnak az iskolákban jelenlévő erőszakot. Akik saját szavaikkal is megfogalmazták, hogy mit látnak pozitívumnak az iskolában, azok Jánoshalmán elsősorban a tanárok felkészültségét, az oktatás színvonalát, valamint a sportolási lehetőségeket, Mélykúton a versenyeken való részvétel lehetőségét, Borotán a jó tanárokat, Kéleshalmon pedig az iskola családias légkörét emelték ki. A negatívumok, hiányosságok között Mélykúton a fegyelem hiányát és a nem megfelelő minőségi oktatási eszközöket, Borotán a kevés programot, szakkört, nyelvtanulási lehetőséget említették, Jánoshalmán pedig az iskola felújítását látnák szükségesnek.

15. tábla: Az iskolákról alkotott vélemény a jánoshalmi kistérségben (%) N=207

	egyáltalán nem igaz	inkább nem igaz	inkább igaz	teljesen igaz
Jók a pedagógusok.	2	9	37	52
Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	11	35	50
Partnernek tekintik a szülőket.	4	7	33	57
A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába.	5	13	27	56
Jó a gyerekközösség.	4	9	24	63
A gyerek jól fejlődik.	3	4	26	67
Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő.	2	6	28	64
Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	3	6	29	63
Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	26	25	29	20
Túlzsúfoltak az osztályok.	57	25	10	8

A gyerekközösségben az agresszivitáson túl alkohol- és droghelmék is előfordulnak. A válaszadók szerint gyerekeik 16%-a olyan iskolába jár, ahol jellemző az alkohol- és/vagy drogfogyasztás (16. tábla). Ebből a szempontból a jánoshalmi kistérség helyzete nem jobb, de nem is rosszabb, mint a gyerekesély program 23 kistérségének átlaga.

16. tábla: Mennyire jellemző az iskolákban a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a jánoshalmi kistérségben (a szülők szerint)? N=294

	%
nagyon jellemző	4
inkább jellemző	12
inkább nem jellemző	20
egyáltalán nem jellemző	64
összesen	100

A szülők véleményét az iskolák esetében is megkérdeztük arról, hogy magasnak érzékelik-e a roma gyerekek arányát az oktatási intézményben. A válaszadók 40%-a mondta azt, hogy igen – ez valamivel nagyobb érték, mint az óvodák esetében. A válaszokat természetesen erősen befolyásolja a települések érintettsége. Mélykúton a szülők háromnegyede vélekedett így, de Jánoshalmán is ez volt a többségi vélemény. Ami a vegyes osztályok kérdéséről, a roma szülők 76%-a látja jobbnak, ha a roma és nem roma tanulók egy osztályba járnak, míg a nem roma szülőknek csak 37%-a preferálná ezt.

A napközibe járás lehetősége különösen a hátrányos helyzetű gyermekek számára lenne fontos. Adataink azonban azt mutatják, hogy ebben a tekintetben nincs különbség: az anyagi helyzettől függetlenül a mintába került gyermekek mintegy harmada (35%) jár napközibe. Nagyobbak azonban a különbségek a délutáni szakkörök, különórák, sportfoglalkozások látogatottsága tekintetében. Ilyen, leginkább a tehetséggondozást segítő alkalmakra a nem szegény családok gyermekeinek 44%-a, míg a szegényeknek csak 33%-a jár. Itt elsősorban az ingyenes foglalkozásokról van szó. A fizetett különóra ugyanis csak a hátrányos helyzetű gyermekek 24%-ának adatik meg, míg a jobb körülmények között élők körében 43% ez az arány.

A jövedelmi szint szerinti különbségek a továbbtanulási mutatókban is tükröződnek. A

15-18 éves korosztályban a szegény családok gyerekei között az iskolába nem járók, az általános iskolások és a szakiskolások felülreprezentáltak, míg a jobb körülmények között élő gyerekek többsége, 44%-a gimnáziumba jár. A különbségek mértékének értelmezésével azonban óvatosan kell bánni, mivel az esetszámok itt már igen kicsik. (17. tábla)

17. tábla: A 15-18 éves korosztály megoszlása iskolatípus és a család anyagi helyzete szerint (%) N=56

	nem szegény	szegény	összesen
nem jár iskolába	0	8	4
általános iskolás	3	8	5
szakiskolába jár	25	29	27
szakközépiskolás	25	21	23
gimnazista	44	33	38
összesen (%)	100	100	100

A hátrányos helyzetű gyermekek iskolai lemorzsolódásának következményei a 18-24 éves korosztálynál még jobban láthatók. A korai iskolaelhagyók – azaz a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők, oktatásban, képzésben részt nem vevők – aránya a nem szegény családok fiatal felnőtteinél megfelel az országos átlagnak, azonban a szegény családoknál a mutató értéke annak közel kétszerese. (18. tábla)

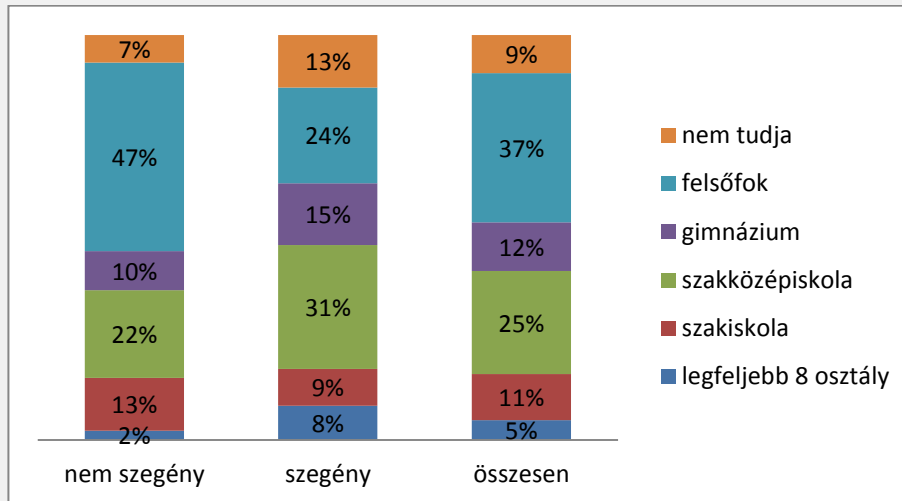
18. tábla: A korai iskolaelhagyók aránya a 18-24 éves népességben a család anyagi helyzete szerint (%) N=92

	országos* (2013)	kistérség		
		nem szegény	szegény	összesen
korai iskolaelhagyók	12	11	23	17

* Forrás: Eurostat Labour Force Survey, <http://ec.europa.eu/eurostat/>

A szegénység átörökítésében az is közrejátszik, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai végzettségéhez a szülők eleve kisebb reményeket fűznek. Jelentős különbségek vannak ugyanis az anyagi helyzettől függően a szülői aspirációk között. A szegény családokban a leggyakoribb várákozás az, hogy a gyerek szakközépiskolai végzettséget fog szerezni (31%). Emellett a gyerekek 17%-ánál a szülő legfeljebb szakmunkás végzettséget prognosztizál, és csak egynegyedük számít felsőfokú végzettségre. A jobb körülmények között élők ennél lényegesen magasabb aspirációkkal rendelkeznek, majdnem minden második diplomát remél gyermekének. Ami érdekes, hogy a várákozások csak kevéssé függenek a gyermek életkorától, azaz a legkisebb, még iskolába sem járó gyermekeknél a szegény szülők éppúgy alacsony végzettséget jósolnak, mint a nagyobbaknál, ahol már korrigálhatják várákozásait a tényleges iskolai előmenetel függvényében. (6. ábra)

6. ábra: A 0-17 évesek iskolai végzettségére vonatkozó szülői aspirációk megoszlása a család anyagi helyzete szerint (%), N=307

Az iskoláskorú gyermekek szüleit arról is megkérdeztük, hogy mivel tölti a gyermek a szabadidejét. Nem tudhatjuk, hogy mennyire vannak a szülőknek erről pontos információi, mindenesetre nagy többségük szerint a gyermekeknek van szabadidejük és azt aktívan töltik el: szüleiknek segítenek, barátaikkal találkoznak, sportolnak, otthon játszanak, számítógépeznek, tévét néznek, vagy éppen valamilyen szervezett programon vesznek részt. A szabadidő-eltöltési szokásokban lényegében nincs különbség a szegény és a nem szegény családok gyermekei között, a tévénezést kivéve, amely a szegény gyerekek körében sokkal gyakoribb, mint a nem szegényeknél. (19. tábla)

19. tábla: A 6-17 évesek szabadidő eltöltési szokásai a jánoshalmi kistérségben
(%) N=223

Jellemző-e, hogy a gyerek a szabadidejében ... ?	nem szegény	szegény	összesen
szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	82	91	86
barátaival, haverjaival találkozik	83	76	80
sportol, kirándul	76	67	72
otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	71	71	71
számítógépezik	70	68	69
tv-t néz	59	81	68
szervezett programon vesz részt	64	62	63
egyéb tevékenységet végez	26	21	24
presszóba, bárba, kocsmába jár	3	3	3
csavarog, lődörög	6	4	5
semmit sem csinál	4	3	4
egyáltalán nincs szabadideje	12	10	11

7. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

A gyermekszegénység és a gyermekek jól-létének mértéke részben az anyagi erőforrások nagyságától függ, részben a jól-lét nem-anyagi dimenzióitól (iskolázottság, egészség, családi környezet, társadalmi részvétel stb.). Az előbbi tényezőt, az anyagi jólétet azonban nem csak a jövedelmi szegénységgel mérhetjük, de az anyagi javakkal való ellátottsággal is. Korábbi kutatások²¹ kimutatták, hogy a szegénységben élő családok (is) igyekeznek anyagi lehetőségeiken felül kielégíteni gyermekeik szükségleteit, még ha emiatt a család többi tagjának kevesebb is jut. A gyermekszegénységről és annak természetéről alkotott képet ezért árnyalja, ha azt is megnézzük, hogy milyen mértékű a gyermekek anyagi okokból történő nélkülözése a gyermekekhez kapcsolódó javak, jószágcsoportok területén. Ennek mérésére az UNICEF által kifejlesztett ún. gyermek nélkülözési indexet használtuk fel, amelyet néhány, a mélyszegénység jelzésére vonatkozó további indikátorral is kiegészítettünk. A kistérségi adatokat a gyerekesély programban résztvevő 23 kistérség összesített adataival hasonlítottuk össze, ugyanis országos hasonló adatok csak 2009-ből állnának rendelkezésre.

A gyermeki szükségleteket három főbb kategóriába soroltuk:

- a. Alapvető fizikai és biológiai szükségletek: megfelelő étkezés, ruházat
- b. Oktatási-kognitív szükségletek: tanuláshoz megfelelő hely, könyv, játékok, szabadidős programok
- c. Társas kapcsolatok és emocionális szükségletek: családi és közösségi programok

A gyermeki szükségletek kielégítettsége terén a kistérség helyzete kifejezetten jónak mondható. Nem csak abban a tekintetben, hogy a deprivációs értékek²² lényegesen

21 KSH (2010): A jövedelmen kívüli tényezőkben megnyilvánuló gyermekszegénység és kirekesztődés. 2010. november (www.ksh.hu)

22 A kérdőívben a gyermeki szükségletek kielégítettségére vonatkozó kérdés így hangzott: *Kérem, mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak? A*

jobbak, mint a gyerekesély programban résztvevő kistérségek átlaga, de abból a szempontból is, hogy a legtöbb mutatóban nincs nagyon nagy különbség a nem szegény és a szegény családokban felnövő gyerekek között. (20. tábla) A legnagyobb eltérés a fizetett különórák terén van: ezt a hátrányos helyzetű gyerekek egyharmada nem engedheti meg magának, míg a jobb helyzetben lévő gyerekek esetében ez az arány 7%. Ugyanez a helyzet a fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétellel is, itt a deprivált gyerekek aránya jövedelmi helyzettől függően 15 ill. 2%.

A gyermekek *fizikai-biológiai alapszükségeit* (táplálkozás, ruházkodás) a családok lényegében teljesen képesek kielégíteni: kistérségi szinten 0-4 % között van az ilyen jellegű kielégítetlen szükségletek aránya. A mélyszegénységre utaló tételek (napi háromszori étkezés, meleg felsőruha, külön fekhely, két pár cipő hiánya) a mintában szereplő szegény családok közül is mindössze néhányra jellemzőek. A többi LHH23 kistérségben a mélyszegénység ennél kiterjedtebb, a gyerekeknek nagyobb hányadát érinti.

Az *oktatási-kognitív szükségletek* terén szintén nem mutatkozik lényeges hiány: szinte mindenkinek biztosított a megfelelő hely a tanulásra, néhány kivételtől eltekintve a gyerekeknek megvannak az iskolában szükséges tanszerei, legtöbbjüknek van szótára, sőt íróasztala is. A játékokról és könyvekről korábban, az otthoni nevelési környezet kapcsán már említést tettünk. Akkor azt állapítottuk meg, hogy a gyerekek 5-9%-ának nincsenek játékaik, és 17%-ának nincs a korának megfelelő könyve. Ha az anyagi depriváció kapcsán az indokokat nézzük, akkor azt látjuk, hogy ezen kedvezőtlen értékek mögött csak 1-2%-ban állnak anyagi okok, azaz a játékok és könyvek hiánya – már ahol ezek hiányoznak – elsősorban arra utal, hogy a szülők nem ismerik fel ezen eszközök szerepét, jelentőségét a gyerekek fejlődésében.

kérdésben a miértekre is rákérdeztünk. Azt tekintettük kielégítetlen szükségletnek, ahol az említett kérdésre a szülő azt válaszolta, hogy az adott jószágot anyagi okból nem tudja a gyermekek számára biztosítani. A 21. táblázatban szereplő deprivációs értékek az ebben az értelemben nélkülöző gyermekek arányát mutatják.

A gyerekek *társas szükségleteinek* kielégítése valamennyire hátrébb sorolódik a szükséglet-kielégítés rangsorában. Mint már említettük, a szegény családok gyerekei közül minden hetedik anyagi okokból nem tud a fizetős iskolai programokon részt venni, 9%-uk pedig nem tudja barátait meghívni magához közös játszásra, étkezésre. A társas kapcsolatok fenntartásának anyagi erőforrás-igénye a szabadidő eltöltésének különbségeiben is megmutatkozik: amint arról korábban már volt szó, a szegény gyerekek jóval több otthoni tevékenységet (tv nézés, szülőknek segítség) végeznek szabadidejükben, mint a nem szegények, akik körében viszont a háztartáson kívüli tevékenységek relatíve gyakoribbak. (ld. 19. tábla) A legnagyobb különbségek a nyári vakáció eltöltésében mutatkoznak: a szegény gyerekek 56%-ának nincs lehetősége évente egy hét üdülésre, nyaralásra, de a jobb anyagi helyzetben lévők 34%-a sem teheti ezt meg. A családdal együtt töltött nyaralások még ennél is ritkábbak: a szegény gyerekek négyötöde, a nem szegények 46%-a nem tud egy hétre a családjával nyaralni menni. Ez az együtt töltött idő pedig igen hasznos lenne a testi-lelki feltöltődés és az új élmények szerzése szempontjából nem csak a gyerek, de a család többi tagja számára is. (20. tábla)

20. tábla: Kielégítetlen gyermeki szükségletek a jánoshalmi kistérség gyermekei körében %, N=322

Anyagi okokból nem biztosított...	kistérség			LHH23 (2013)
	nem szegény	szegény	összesen	
<i>UNICEF indikátorok</i>				
napi háromszori étkezés	0	1	0	2
legalább naponta egyszer hús(készítmény)	2	4	2	8
naponta friss zöldség, gyümölcs	1	3	2	9
két pár megfelelő cipő	1	5	2	7
újonnan vásárolt ruha	5	4	4	11
megfelelő hely tanulásra	0	2	1	2
életkoruknak megfelelő könyv	0	5	2	6
beltéri játékok	0	3	1	6
kültéri játékok	1	2	2	9
rendszeres szabadidős tevékenység (sport stb.)	0	3	1	6
különleges események megünneplése	2	4	3	8
baráti körök rendszeres meghívása	5	9	7	10
részvétel fizetős iskolai programokon	2	15	7	14
évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	34	56	43	50
<i>Egyéb indikátorok</i>				
meleg téli felsőruha	0	1	0	3
külön fekhely	0	1	0	4
íróasztal	3	5	4	8
minden, az iskola által elvárt felszerelés	0	3	1	2
szótár	0	5	2	7
zsebpénz	2	8	4	11
fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő fogl. stb)	7	33	18	25

8. Egészség

Számos korábbi kutatás igazolta, hogy a rossz anyagi körülmények és a rossz egészségi állapot összefüggésben állnak egymással. A kapcsolat összetett: a szegény családokban nem jut elég pénz sem a betegségek megelőzésére (az egészséges táplálkozásra, a megfelelő higiénára, az egészséges lakókörnyezetre), sem pedig azok kezelésére (orvos felkeresésére, gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök kiváltására). A következmények nem csak a betegségek gyakoriságában, de a várható élettartamban is megmutatkoznak, amely az alacsony státusúak esetében az országos átlagot tekintve évekkal marad el a magasabb státusúakétól.

Felmérésünkben az egészségi állapot társadalmi különbségei már az alacsony születési súly előfordulásában is megmutatkoznak. Míg a nem szegény gyermekek 8%-a született 2500 gramm alatti súllyal, addig ez a hátrányos helyzetű gyermekeknél 24%, ami az országos érték több mint kétszerese. Az alacsony születéskori súly összefüggését más hátrányt okozó tényezőkkel már számos tanulmány kimutatta: a 2500 gramm alatti súllyal született gyerekeknek nem csak a későbbi egészségi állapota rosszabb, de körükben nagyobb a korai iskolaelhagyók aránya, felnőttkorban alacsonyabb a munkaerőpaci részvételük, sőt egyes mérések szerint a fizetésük is kisebb.²³

A kérdőívben rákérdeztünk a gyerekek krónikus betegségeire is. Hallásproblémája a gyerekek 1%-ának van, látásproblémával viszont 16%-uk küzd; ez többségében szemüveggel orvosolható, de minden tizedik esetben ennél komolyabb problémáról van szó. Az egyéb tartós egészségügyi problémák előfordulása a kistérségben magas, 15%,

²³ R. C. Johnson – R. F. Schoeni (2010): The Influence of Early-Life Events on Human Capital, Health Status, and Labor Market Outcomes Over the Life Course. An Article Submitted to The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy. Manuscript 2521

ami az országos értéknek közel kétszerese. A különböző krónikus betegségeknek a jobb körülmények között élő gyermekek körében nagyobb az arányuk, amely minden bizonnyal azzal van összefüggésben, hogy a szegény családokban a betegségek felismerése kisebb valószínűséggel és későbbi életkorban történik. (21. tábla)

21. tábla: A gyermekek egészségi állapotának néhány mutatója (%) N=321

	országos*	kistérség		
		nem szegény	szegény	összesen
2500 g alatti súllyal született	10	8	24	14
hallásprobléma	2	1	2	1
látásprobléma	7	19	12	16
egyéb tartós egészségügyi probléma	8	17	14	15

* Forrás: TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Az egyes tartós betegségek előfordulásával kapcsolatban a kis esetszámok miatt csak óvatos megállapításokat lehet tenni. Az mindenestre látható, hogy a kistérségben kiemelkedően magas az allergiás gyerekek aránya: a betegség előfordulása 65 ezrelék, ami az országos érték közel háromszorosa. Szintén gyakori az asztma előfordulása, amely betegség kialakulását genetikai és környezeti tényezőkkel – elsősorban a szülők dohányzásával, a légszennyezettséggel és a lakásban megtalálható allergénekkal – hozzák összefüggésbe. A szegény családokban a rosszabb lakáskörülmények feltehetően összefüggésben lehetnek a magas prevalenciával, de hogy a jobb körülmények között élőknel mi okozza a betegség gyakori előfordulását, nem tudjuk. (Ez a két egészségügyi probléma – az allergia és az asztma országosnál magasabb gyakorisága – egyébként már a tavalyi felmérésben is kitűnt.) Viszonylag magasnak tűnik még a keringési rendellenességek, valamint a depresszió, ill. egyéb pszichés betegségek előfordulása is. (22. tábla)

**22. tábla: A gyermekek körében előforduló tartós egészségügyi problémák aránya
(ezrelék)**

	országos*	kistérség		
		nem szegény	szegény	összesen
allergia	24	74	53	65
asztma	17	27	38	31
egyéb légzőszervi betegség	14	16	15	16
keringési betegség	10	21	38	28
mozgásszervi rendellenesség	10	5	15	9
emésztőrendszeri betegség	7	11	15	12
idegrendszeri betegség	6	0	8	3
depresszió/pszichikai betegség	3	11	6	9

* Forrás: TÁRKI Háztartásmonitor 2012

Az egészségügyi problémák kezelésénél nem csak a korai felismerésnek van nagy jelentősége, de az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférésnek is. Ezzel kapcsolatban kérdőívünk csak a korai fejlesztésre vonatkozóan tartalmazott kérdést. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a gyermek részt vett-e valamilyen szakember által javasolt kezelésen, fejlesztésen (gyógytorna, fejlesztő torna, logopédiai fejlesztés stb.), és ha igen, az hány éves kortól kezdődött. Az eredményeink szerint a kistérség helyzete ebből a szempontból igen jónak mondható: a gyermekek mintegy 44%-a jár vagy járt valamilyen fejlesztésre; ez nagyjából négyszerese az országosan mért értéknek (10%), és több mint másfélszerese a gyerekesély programban szereplő 23 kistérség átlagának (25%). A fejlesztésben részesülők aránya lényegében megegyezik a jobb és a kevésbé jó anyagi körülmények között élőkénél, holott az alacsony születési súly és a tartós betegségek (különösen a mozgásszervi megbetegedések) előfordulása, azaz a rászorultság a szegények körében gyakoribb. A rászorulókat ellátottságának társadalmi státuszbeli különbségei azonban közel sem olyan nagyok, mint a gyerekesély program

kistérségeinek többségénél. A fejlesztés a gyerekek kétharmadánál viszonylag korán, még az iskoláskor előtt kezdődött; ebben a tekintetben sincs különbség a szegény és nem szegény gyerekek között.

A gyerek testi-lelki jól-léte szempontjából nem közömbös az sem, hogy az anyának milyen az egészségi állapota, ezért a felmérésben erre is rákérdeztünk. A szegény háztartásokban az anyáknak 78%-a mondta jónak egészségi állapotát, míg a jobb anyagi helyzetben lévőknél ez az arány 93% volt. (23. tábla) A krónikus egészségügyi problémával küzdők aránya mindkét csoportban 28% volt.

23. tábla: Szubjektív egészségi állapot az anyák körében (%) N=72

Mit mondana, az Ön egészségi állapota...	kistérség		
	nem szegény	szegény	összesen
kiegyensúlyozottan jó	52	39	47
változó, de inkább jó	41	39	40
változó, nem kielégítő	5	11	7
rossz	2	11	6
Összesen	100	100	100

9. A településsel kapcsolatos vélemények

A Felmérésben kérdéseket tettünk fel arról is, hogy a megkérdezettek mennyire szeretnek az adott településen élni. A lakóhellyel kapcsolatos elégedettséget nyitott kérdésekkel is mértük, így a válaszadók saját szavaikkal mondhatták el, hogy mit tartanak a településen jónak, előnyösnek a gyermekek szempontjából, valamint hogy milyen hiányosságokat érzékelnek. Mivel a kisebb településeken, így Kéleshalmon és Borotán csak néhány családra terjedt ki a kérdezés, ezért itt a válaszok kevésbé általánosíthatók, mindenesetre jelzéssel szolgálhatnak a további fejlesztési irányokat illetően.

Az eredmények szerint a megkérdezettek nagy része (44%) szeret a településén élni. Ezen belül leginkább Borotán és Kéleshalmon nyilatkoztak pozitívan a településről, míg a legkevésbé jónak a jánoshalmiai értékelése volt mondható.

A családok egynegyede tervezi, hogy elköltözik a településről; akik költöznének, azok túlnyomó többsége ezt a középtávú tervei között említette. A költözés irányát tekintve a legvonzóbb célpontot a kistérségen kívüli városok jelentik, emellett minden hetedik költözni szándékozó külföldön szeretne lakni.

Ami a településeknek a gyermekek szempontjából jó, előnyös tulajdonságait, gyermekbarát jellegét illeti, Jánoshalmán a megkérdezettek fele nem tudott semmilyen pozitívumot felsorolni ebből a szempontból. Azok, akik előnyöket említettek, a leginkább a település jó környezeti adottságait (csend, nyugalom) emelték ki. Sokkal többen voltak azok, akik negatívumokat soroltak fel: sokan hiányolták a gyermekprogramokat, a sportolási lehetőségeket, a szórakozóhelyeket, a továbbtanulási lehetőségeket, nem tartották megfelelőnek az iskola állapotát és a közbiztonságot. A játszóterekkel, játszási lehetőségekkel kapcsolatban a megkérdezettek véleménye igen megosztott volt: nagyjából ugyanannyian tartották jónak ezeket a lehetőségeket, mint amennyien hiányolták azokat a településről.

Mélykúton elsősorban a jó programokkal voltak elégedettek az ottlakók és azzal, hogy helyben van az iskola, ez utóbbi felszereltségének megítélésével azonban már ambivalensek voltak. További negatívumként a munkalehetőségek és a szórakozási lehetőségek hiányát, valamint a nem megfelelő közbiztonságot emelték ki.

Kéleshalmon mindössze nyolc válaszadó volt, közülük többen pozitívumként a település jó környezeti adottságait, a jó közösséget és a megfelelő közbiztonságot említették. Hiányzik viszont a munkalehetőség, a sportolási lehetőség és a játszótér.

Borotán több pozitívumot emeltek ki, mint hiányosságot. Az ottlakók elégedettek voltak azzal, hogy helyben van az óvoda, iskola, van játszótér, jók a környezeti adottságok csakúgy, mint a település közössége. Negatívumként néhányan említettek olyan tényezőket, mint a kulturális programok, sportolási és szórakozási lehetőségek hiánya.

10. A gyerekszegénység elleni program ismertsége

A válaszadók 42%-a hallott arról, hogy a kistérség részt vesz az országos Gyerekszegénység elleni programban. Ez az arány, ha a statisztikai hibahatárokat is figyelembe vesszük, nagyjából megfelel annak, mint amelyet az előző évi felmérésben tapasztaltunk, azaz egy év alatt nem javult a program ismertsége. Ugyanakkor ha a más kistérségekben működő gyerekesély programok ismertségével vetjük össze, akkor azokéhoz képest ez az arány jónak (7%-kal magasabbnak) mondható.

Azok közül, akik hallottak már a programról, viszonylag sokan részt is vesznek benne: a megkérdezett családok 41%-ában volt olyan gyermek, aki látogatta valamelyik programot vagy igénybe vette valamelyik szolgáltatást, közel egyharmadában pedig felnőtt résztvevőről is beszámoltak a megkérdezettek; ők többnyire a gyerekek kísérőiként, néhány esetben pedig önkéntesként voltak jelen a programokon. (24. tábla). A felmérésnek nem volt elsődleges célja a Gyerekesély programban való részvételt mérni, mivel erre más mérőeszközöket dolgoztunk ki (monitoring rendszer).

24. tábla: Gyerekszegénység elleni program ismertsége a jánoshalmi kistérségben (%)

Hallott róla, hogy a kistérség részt vesz a Gyermekszegénység elleni programban.	42 %
Van a családban olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett gyerekesély programokon, szolgáltatásokban.	41%
Van a családban olyan felnőtt, aki részt vett a gyerekesély programokon, szolgáltatásokban	30%

MELLÉKLET

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2014. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyje, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NÖTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárral él HÁZAS 03 – házastársa, házastárral él 04 – házastársa, élettárral él 05 – házastársa, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárral él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárral él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 05 – gimnáziumi érettségi 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 08 – főiskola 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyésen, gyeten van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI: 1 – a településen 2 – közeli faluban 3 – közeli kisvárosban 4 – megyeszékhelyen 5 – Budapesten 6 – egyéb településen 7 – külföldön 9 – NEM TUDJA				

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor-száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérdezethez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzettsége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgozik-e?	HA DOLGOZIK: Hol van a munkahelye?	Dolgozott-e az elmúlt 12 hónapban?	HA DOLGOZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglalkoztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM-JEGGYEL!							HA SOSEM DOLGOZOTT = 88		
KÉRDEZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezetékes
 3 – házi vízvezetékes
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
- b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
- c. fűtés (ha fűtési szezonra tudja, akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
- d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.) Ft /hó
- e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
- f. lakáshitel-törlesztés Ft /hó
- g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztés Ft /hó
- h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
- i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	igen	nem	nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önkhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlétre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintra lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázzsámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		NT
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérik az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókörnyezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig:
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
1 – magyar	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig:
2 – német	5 – román	88 – M 99 – NT
	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
- 2 – nincs
- 9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9
.....				

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem → **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

TÖBB VÁLASZ LEHET

4 – egyéb, és pedig:.....

9 – NT

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....
.....
.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....
.....
.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2014

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyerek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

- 1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?
 - 1 – 1 és 3 között
 - 2 – 4 és 9 között
 - 3 – 10 és 19 között
 - 4 – 20 vagy több
 - 9 – NT
- 2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?
 - 1 – nem engedhetik meg maguknak
 - 2 – egyéb ok
 - 9 – NT
- 9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

- 1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?
 - 1 – minden nap,
 - 2 – hetente többször,
 - 3 – hetente egyszer,
 - 4 – havonta egyszer, vagy
 - 5 – még ritkábban
 - 9 – NT
- 2 – nem
- 9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

- 1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?
 - 1 – minden nap
 - 2 – nagyjából kétnaponta
 - 3 – havonta néhány alkalommal
 - 4 – évente néhány alkalommal
 - 9 – NT
- 2 – nem
- 9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kiegészítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lödörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

			Miért nem?			
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**